

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 20 sierpnia 2021 r.

BADK.DPK.133.132.2021 MK

P10-58/21	Data wpływu petycji 15 czerwca 2021 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 17 sierpnia 2021 r.

NIEPEŁNOSPRAWNI

TEMAT

**ZOBOWIĄZANIE INSTYTUCJI PUBLICZNYCH,
FINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH,
DO ZAPEWNIENIA OSOBOM GŁUCHYM
TŁUMACZA POLSKIEGO JEZYKA MIGOWEGO**

WNOSZACY PETYCJE: petycja zbiorowa

Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą w sprawie zmiany ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, w celu zapewnienia osobom głuchym możliwości korzystania z tłumacza polskiego języka migowego we wszystkich instytucjach publicznych finansowanych ze środków publicznych.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autorzy petycji wnoszą o zmianę ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania, obowiązującą od 10 lat, gdyż w ich opinii, ustawa w niedostateczny sposób chroni prawa osób głuchych.

Zdaniem wnoszących petycję, ustawa wymaga wprowadzenia szeregu zmian, poprzez¹:

– dodanie „jednostek oświaty” do wykazu organów publicznych zwanych podmiotami zobowiązanymi, które są zobligowane do udostępniania osobom uprawnionym usługi pozwalającej na komunikowanie się (art. 1 pkt 1, art. 6 pkt 4). Polski Język Migowy jako naturalny język osób głuchych powinien być językiem nauczania w szkołach dla głuchych;

– rozszerzenie katalogu organów obsługujących osoby uprawnione, przez zastąpienie w art.1 pkt 2 słów „organy administracji publicznej” słowami „podmiotami zobowiązanymi”;

– zmiana definicji Systemu Językowo-Migowego (SJM) (art. 3 pkt 3) przez zastąpienie określenia systemu „podstawowy środek komunikowania się osób uprawnionych” określeniem „jeden ze sposobów komunikowania się”;

– zmiana definicji sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN) (art. 3 pkt 4) zastępując zwrot „podstawowy środek komunikowania się osób uprawnionych” na „jeden ze sposobów komunikowania się osób uprawnionych”;

– rozszerzenie definicji środków wspierających komunikowanie się (art. 3 pkt 5) o następujące rozwiązania lub usługi:

e) spełniające standardy dostępności dla osób z niepełnosprawnościami „aplikacje mobilne”;

f) wykorzystanie form pisemnych w komunikacji bezpośredniej”;

g) stacjonarne i przenośne urządzenia wspomagające słyszenie;

h) usługi tłumaczenia za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość;

– dodanie w art. 3 pkt 9 definicji „jednostek oświaty” co umożliwi ich dołączenie do

¹ Przedstawione postulaty zostały wypracowane przez Parlamentarny Zespół ds. Osób Głuchych wraz z organizacjami pozarządowymi zraszającymi osoby głuche.

katalogu podmiotów zobowiązanych (art. 6 pkt 5);

– w art. 7 rozszerzenie prawa do korzystania z pomocy osoby przybranej w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi o możliwość uzyskania pomocy tłumacza certyfikowanego.

Dodanie w tym przepisie nowego ust. 4 stanowiącego, że koszt tłumaczenia przez tłumacza certyfikowanego pokrywać będzie podmiot zobowiązany;

– wprowadzenie karalności za niewywiązywanie się z zapisów ustawy (art. 9 ust. 1);

– zastąpienie słów „organ administracji publicznej” słowami „podmioty zobowiązane” w następujących przepisach ustawy: art. 1, 9, 11, 12, 14 oraz 17;

– wprowadzenie zmian w art. 9 ustawy, poprzez określenie obowiązku podmiotów zobowiązanych do upowszechniania informacji o udostępnieniu usługi, pozwalającej na komunikowanie się nie tylko w sposób „powszechnie przyjęty” ale dodatkowo w sposób „dostosowany do potrzeb osób uprawnionych, w tym w formie komunikatu audiowizualnego nagranych w PJM”;

– doprecyzowanie art. 11 poprzez wskazanie, że pracownik podmiotu zobowiązanego świadczący usługę tłumaczenia powinien posiadać certyfikat tłumacza PJM, SJM lub SKOGN;

– zmiany art. 14, który powinien zawierać informację o możliwości komunikacji z osobami uprawnionymi, poprzez oznaczenie znakiem graficznym odsyłającym do komunikatu nagranych w języku migowym. Dokumenty niezbędne do załatwienia sprawy powinny być udostępnione w formie czytelnej dla osób uprawnionych, w tym przetłumaczone na język migowy.

W uzasadnieniu petycji wskazano na potrzebę przestrzegania praw głuchych zapisanych w przepisach Konstytucji RP oraz Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych. Jednocześnie podkreślono, że głusi powinni mieć zapewnione korzystanie z tłumacza polskiego języka migowego we wszystkich instytucjach publicznych finansowanych ze środków publicznych, w tym w przychodniach, szpitalach, sądach, jednostkach oświaty.

STAN PRAWNY:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 32 stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

W myśl art. 69 z działu „Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne” władze publiczne są zobowiązane, zgodnie z ustawą, do pomocy osobom niepełnosprawnym w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824) dotyczy osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się tzw. uprawnionych, członków ich rodzin oraz osób mających stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi (art. 2).

Ustawa określa zasady: korzystania przez osoby uprawnione z pomocy osoby przybranej² w kontaktach z organami administracji publicznej³, podmiotami leczniczymi, Policją, Państwową Strażą Pożarną i strażami gminnymi; obsługi osób uprawnionych; dofinansowania kosztów kształcenia uprawnionych, członków ich rodzin oraz innych osób; monitorowania rozwiązań wspierających komunikowanie się i dostępu do nich (art. 1).

W przypadku gdy osoba uprawniona nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych, decyzja o wyborze formy komunikowania się takiej osoby jest podejmowana wraz z jej rodzicami lub opiekunami prawnymi (art. 4).

Organ administracji publicznej zapewnia dostęp do świadczenia usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN lub zapewnia jego realizację przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby posiadającej urzędowe poświadczenie niepełnosprawności⁴ (art. 11 ust. 1-4).

Osobie głuchej lub głuchoniewidomej na jej wniosek, w terminie 3 dni roboczych od dnia jego złożenia, należy zapewnić tłumacza. Zgłoszenie powinno być dokonane w formie określonej przez organ administracji publicznej, w sposób dostępny dla uprawnionych. Po dokonaniu zgłoszenia organ administracji publicznej jest zobowiązany do zapewnienia obsługi uprawnionego w terminie wyznaczonym lub uzgodnionym. W przypadku braku możliwości realizacji świadczenia organ zawiadamia osobę uprawnioną, wyznaczając możliwy termin realizacji świadczenia lub wskazując na inną formę realizacji uprawnień określonych w ustawie (art. 12 ust. 1-4).

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062) w art. 3 wprowadza obowiązek zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, któremu podlegają:

² Należy przez to rozumieć osobę, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia jej porozumiewania się i pomocy w załatwianiu spraw urzędowych.

³ W myśl art. 5 § 2 pkt 3 k.p.a. organami administracji publicznej są: ministrowie, centralne organy administracji rządowej, wojewodowie, działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej (zespolonej i niezespolej), organy jednostek samorządu terytorialnego oraz inne organy i podmioty gdy zostały powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do załatwiania spraw indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych.

⁴ Najczęściej będzie to orzeczenie o niepełnosprawności wydawane przez powiatowe zespoły do spraw orzekania lub orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

1) jednostki sektora finansów publicznych w rozumieniu art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych;

2) inne, niż określone w pkt 1, państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej;

3) inne, niż określone w pkt 1, osoby prawne, utworzone w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, jeżeli podmioty o których mowa w tym przepisie oraz w pkt 1 i 2, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot:

a) finansują je w ponad 50% lub

b) posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub

c) sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub

d) mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego,

4) związki podmiotów, o których mowa w pkt 1 i 2, lub podmiotów, o których mowa w pkt 3 – zwanych dalej „podmiotami publicznymi”.

Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej obejmują: (art. 6 ust. 3):

a) obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824) lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,

b) instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,

c) zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności, w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,

d) zapewnienie na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 r. (Dz. U. poz. 1169 ze zm.) kompleksowo reguluje prawa osób niepełnosprawnych. Konwencja zaleca zapewnienie osobom niesłyszącym możliwości korzystania w pełni z udziału w życiu społecznym, na

równi z innymi osobami. Zobowiązuje również do umożliwienia pełnej realizacji praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

Konwencja zobowiązuje Państwa-Strony do zapewnienia różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego, w celu ułatwienia dostępu do ogólnodostępnych budynków i innych obiektów publicznych (art. 9 ust. 2 lit. e).

Konwencja w art. 21 lit. b i e przedstawia obowiązki Państw-Stron w zakresie podjęcia działań mających na celu akceptowanie i ułatwianie korzystania przez osoby niepełnosprawne w sprawach urzędowych z języków migowych.

W Senacie w IX i X kadencji prowadzone były prace nad następującymi petycjami, których postulaty dotyczyły objęcia ochroną prawną polskiego języka migowego:

1) petycja indywidualna (P9-36/16) wniesiona przez Stanisława Porowskiego w sprawie zmiany ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

Autor petycji zaproponował wprowadzenie zmian ustawowych w celu: uregulowania statusu języka migowego jako języka urzędowego; zapewnienia osobom głuchym tłumaczy języka migowego m.in. w Szpitalach, Zakładach Podstawowej Opieki Zdrowotnej, Szkolnictwie, Wojewódzkich Ośrodkach Ruchu Drogowego; zmiany składu Polskiej Rady Języka Migowego; Rejestru Tłumaczy Języka Migowego; wprowadzenia zapisów dotyczących m.in. szkolnictwa (wymiaru edukacyjnego), wymiaru sprawiedliwości.

Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji **2 sierpnia 2016 r.** rozpatrzyła petycję i zdecydowała o niepodjęciu nad nią prac.

2) petycja indywidualna (P9-35/17) Stanisława Porowskiego w sprawie zmiany art. 69 Konstytucji RP, celem ustanowienia polskiego języka migowego językiem urzędowym osób głuchych.

Wnoszący petycję wnioskował, by głusi mieli zagwarantowane w ustawie zasadniczej prawa jakie przysługują mniejszościom narodowym i etnicznym, dzięki czemu polski język migowy mógłby zostać uznany za język mniejszości głuchych.

Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji **28 listopada 2017 r.** rozpatrzyła petycję i postanowiła o niepodjęciu nad nią prac.

3) petycja zbiorowa (P10-104/20) Stowarzyszenia Polski Instytut Praw Głuchych dotycząca zmiany art. 27 Konstytucji RP, w celu ustanowienia ochrony dla polskiego języka migowego jako części kultury polskiej.

Autorzy petycji postulowali wprowadzenie do ustawy zasadniczej ochrony prawnej dla polskiego języka migowego. Wskazywali na potrzebę respektowania praw mniejszości językowej oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób głuchych. Podnosili też, że w wielu krajach Europy i na świecie język migowy jest objęty ochroną konstytucyjną.

Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji **26 maja 2021 r.** po rozpatrzeniu petycji zadecydowała o niepodjęciu prac.

Sejm dwukrotnie rozpatrywał petycje w sprawie zmiany ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się:

1) petycja (BKSP-145-85/16) złożona przez Stanisława Porowskiego, w której autor proponował uregulowanie szczególnego prawnego statusu PJM oraz:

– uzupełnienie ustawy o problematykę edukacyjną, w szczególności nadanie odpowiedniego statusu PJM w szkolnictwie dla dzieci i młodzieży głuchej;

– rozszerzenie katalogu podmiotów zobowiązanych do zapewnienia osobie głuchej tłumacza poprzez rozszerzenie definicji legalnej organu administracji publicznej oraz jednoznaczne wskazanie w ustawie m.in. Wojewódzkich Ośrodków Ruchu Drogowego jako podmiotów zapewniających możliwość bezpłatnego skorzystania w trakcie egzaminów na prawo jazdy z tłumacza języka migowego,

– umożliwienie osobie głuchej skorzystania z tłumacza w każdej chwili, bez konieczności zgłoszenia tej potrzeby z trzydniowym wyprzedzeniem (zmiana art. 12 ust. 1),

– zmianę rozdziału 3 pt. „Rejestr Tłumaczy” - dookreślenie trybu naboru i konkursów na tłumaczy, którzy obecnie często nie znają w wystarczającym stopniu języka migowego,

- zmianę przepisów rozdziału „Polska Rada Języka Migowego”, aby w skład Rady wchodziły wyłącznie osoby głuche z różnych organizacji pozarządowych i instytucji naukowych je zrzeszających.

Komisja do Spraw Petycji **5 października 2016 r.** uchwaliła dezyderat.

2) petycja (BKSP-145-IX-59/20) złożona przez Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych (treść tożsama z omawianą petycją).

W opinii prawnej Biuro Analiz Sejmowych podniosło, że brak jest prawnych przeszkód aby postulat wnioskodawcy został zrealizowany. Jego uwzględnienie może pozytywnie wpłynąć na rozwiązanie ważnego społecznie problemu, jakim jest realizacja praw osób z niepełnosprawnościami.

Komisja do Spraw Petycji **23 września 2020 r.** uchwaliła dezyderat.

INFORMACJE DODATKOWE:

Raport Komisji Ekspertów ds. Osób Głuchych pt. „Osoby głuche w Polsce 2020. Wyzwania i rekomendacje”, wydany w przez Biuro RPO w listopadzie 2020 r.

Komisja Ekspertów zwróciła uwagę na fakt, że w wielu instytucjach i urzędach państwowych głusi nie mają dostępu do tłumaczy. Bariery komunikacyjne są przyczyną utrudnień w korzystaniu z usług publicznych lub niekorzystania z usług, ograniczonego dostępu do informacji publicznej oraz programów telewizyjnych. W dobie epidemii koronawirusa ich sytuacja gwałtownie się pogorszyła, głusi nie otrzymywali, na równi ze słyszącymi obywatelami informacji o sytuacji epidemicznej, działaniach i zaleceniach władz.

W opinii autorów raportu, korzystne dla środowiska osób głuchych zmiany wprowadziła ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ustawodawca zobowiązał instytucje publiczne oraz instytucje finansowane ze środków publicznych w przynajmniej 50% do likwidowania barier informacyjno-komunikacyjnych. Ustawa wprowadziła minimalne wymagania służące zapewnieniu osobom ze szczególnymi potrzebami dostępności: architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej. W indywidualnym przypadku, gdy podmiot publiczny nie jest w stanie zapewnić takiej usługi, w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, jest on obowiązany umożliwić dostęp alternatywny.

W raporcie eksperci wskazali na potrzebę:

- formalnego uznania języka migowego za język mniejszości językowej głuchych w Polsce, co umożliwiłoby podjęcie kroków prawnych do oficjalnego wprowadzenia PJM do szkół dla niesłyszących i zrównało jego status ze statusem innych języków mniejszości;
- przyjęcia i powszechnego stosowania standardów tłumaczenia w PJM, które opracowano w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego;
- zapewnienia dostępu do tłumaczy PJM we wszystkich instytucjach;
- umożliwienia zgłaszania instytucjom potrzeby skorzystania z tłumacza również w polskim języku migowym, a nie wyłącznie w języku polskim;
- przyspieszenie procesu stosowania ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w instytucjach ochrony zdrowia;
- włączenie osób głuchych do procesu konsultowania strategii, programów oraz projektów usług publicznych.

OPRACOWAŁA

Marzena Krysiak

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz